

"הטיסה מג'נבה נמשכה 10 שעות"

(המאמר פורסם בעיתון "מקור ראשון" בתאריך 29.8.2008.)

(60 שנה לטיסת הבכורה ולהקמת "אל על" בספטמבר 1948)

"היה זה 'סקיימאסטר' בעל ארבעה מדחפים... המטוס, נושא סימון מוזר, נשא בקרבו אחד-עשר אנשים – צוות כפול של ששה, כאמצעי בטיחות, דייל ודיילת, נספח צבאי ושני 'אישים חשובים מאוד' – כך מתאר ארנולד שרמן, מי שהיה דובר "אל על", את טיסת הבכורה של חברת התעופה הלאומית בספרו "אל על – אודיסיאה בשחקים" (הוצאת ביתן 1972).

שני האישים החשובים מאוד היו נשיא המדינה שזה עתה קמה, חיים וייצמן ורעייתו ורה. הם שהו בג'נבה שבשווייץ, שם החלים וייצמן מניתוח בעיניו, ולפי המסופר היה תשוש וכמעט עיוור, ונזקק בהליכתו לתמיכת שני מלווים.

בשל הצורך להביאם לישראל הופעלה הטיסה שהפכה להיות טיסת הבכורה של חברת התעופה הלאומית "אל על", וכמו המדינה, מלאו עתה 60 שנה להקמתה.

"כדי להביא את שני האישים החשובים מאוד לישראל, מן ההכרח היה להקים 'קו תעופה' אזרחי, שכן באותם ימים לא הייתה בנמצא תחבורה אווירית אזרחית כלשהי אל ישראל, ומטוסיה הצבאיים של זו לא נתקבלו בעין יפה בשווייץ הניטרלית, שממנה היו אמורים הנוסעים להמריא" – כותב שרמן.

"המחלקה לתעופה אזרחית" כבר הייתה קיימת אך עדיין נמצאה בחיתוליה. היה צורך להדפיס דוגמאות של טופס רישום, יומני טיסה ומסמכי כשירות כמקובל בחברות תעופה סדירות.

את העניין החל לגלגל מוניה מרדור, מנהלו הארגוני של לת"א, להק התחבורה האווירי של ישראל. הוא אמר לסרן גארדנר, איש פיקוד המפציצים הדרומי של חיל-האוויר: "זה עניין סודי ביותר... אך אנו עומדים להשתמש בפיקוד המפציצים שלך להקמת קו תעופה אזרחי". הוא מסר לגארדנר את שמות הנוסעים ואמר: "איני צריך להדגיש בפניך את חשיבות הדבר".

לגבי השם שיינתן הציעו אחדים ממפקדי פיקוד המפציצים לסמן את המטוס במלים "AIR ISRAEL", אך לשר התחבורה הראשון דוד רמז היה שם מוכן שאותו נטל מפסוק בספר הושע (י"א, ז'): "ועמי תלואים למשובתי ואל על יקראוהו".

(אגב, המשכו של הפסוק לא מלהיב: "יחד לא ירומם"). הוא קבע שחברת התעופה הלאומית תיקרא "אל על", והשם צויר מעל צבעי ההסוואה הקרבית של המטוס.

המטוס עצמו צויד באביזרים הטובים ביותר שנמצאו. ממלונות ברחוב הירקון בתל-אביב הובאו כורסאות-קטיפה שקובעו ברצפה. מושבים נלקחו משרידי מטוסים בריטיים ששימשו במלחמת-העולם השנייה. מסך הפריד בין תא הנוסעים ותא הצוות. לרצפה הוצמדו שטיחים פרסיים, ובשטח המטבח הותקן מקרר שמילאו אותו לפני הטיסה בקרח ובמעדנים.

היה צורך גם במדים. גארדנר שרבט על פיסת-נייר מדים חדשים: מקטורן בסגנון אפודת-קרב ומכנסי צמר סרוק בגוון כחול-אפרפר כהה. תבנית הסמל הושאלה מסמלו של דואר ישראל: איילה שלוחה ומגן-דוד. בעיית עיטורי הזהב שהיו נחוצים למדים נפתרה ע"י מומחים לרקמה בחוטי מתכת שנמצאו בחופזה מבין פליטי-שואה שזה-עתה עלו לארץ.

אחר-כך חיפשו דייל מתאים שישרת את האחמי"ם. לבסוף נמצא רב-מלצרים ממלון "ארמון" בתל-אביב. למרות טענותיו שאין לו ניסיון בטיסות הוא הפך להיות הדייל הראשון של "אל על". למטוס גם צורפה חיילת נאה מחיל-האוויר כדיילת וכן נספח צבאי לבוש מדי-שדה, כתפות וסמל צה"ל.

מספר עוד ארנולד שרמן: "על סף ההמראה... נפגש מרדור עם הצוות במלון 'בריסטול'. הוא תידרך אותם ומסר... צרור שטרי כסף שסיפק לו שר האוצר אליעזר קפלן. שוויץ לא ראתה ב"אל על" גוף אמין ביותר להעניק לו אשראי... בתום התדרוך טיפסו האנשים בסולם אל תוך המטוס המדיף ריח צבע טרי... בתוך המטוס הריק-למחצה נמצאו מכלי דלק נוספים להבטחת הטיסה... מאחר שלא הייתה כל אפשרות לנחות בדרך".

"בשהותו על אדמת שוויץ נשמר ה'סקיימאסטר' כל העת בידי משמרות ישראלים שגויסו במיוחד לצורך זה, והתדלוק נעשה בידי מכונאים נבחרים. שני הנוסעים החשובים הגיעו אל המטוס ברגע האחרון, מוקפים בהמון רב של שווייצים ויהודים שאיחלו להם הצלחה בדרכם".

לדברי שרמן המטוס היה אמור לנחות בשדה-התעופה של חיל-האוויר בעקרון, אבל ככל הנראה היעד היה שדה התעופה בקסטינה. במקום המתין לו משמר כבוד של "גברים תמירים ערוכים בשתי שורות, חגורים חגורות לבנות צלובות כדרך האנגלים, וחבושים כובעים עטורי-סרטים צחורים" – כותב שרמן – "התזמורת הצבאית הייתה מוכנה...".

אלא שבידי ברוך תירוש, איש הפלי"ם לשעבר ומוותיקי "אל על, יש תמונה המראה משמר-כבוד אחר: לדברי תירוש קיבל את פניהם של הוויצמנים משמר-כבוד של אנשי פלמ"ח חבושים כובעי-גרם וחמושים בסטנים.

בספר אחר על תולדות "אל על" "EL AL STAR IN THE SKY (1990)" כותב מרווין גולדמן בהרחבה על טיסת הבכורה (הספר עומד לצאת במהדורה חדשה). גולדמן, עו"ד ניו-יורקי חובב תעופה, מנהל בביתו מוזיאון פרטי לתולדות "אל על", שנמצא בו אוסף פריטים גדול הנוגע לחברה. לדבריו, המטוס מדגם DC4 שנקנה מ"AMERICAN AIRLINES" הוחזר אחרי ביצוע המשימה לשירותו הצבאי.

מספר עוד ברוך תירוש: "המטוס, ששימש להטסת נשק מצ'כיה הוכן והוברק כדבעי. הקברניט היה הלל בהיר, הקצין הראשון יצחק הנסון, הנווט יהודה שמעוני, ואיתם אנשים נוספים מחיל האוויר. הבקשה לזכות נחיתה בג'נבה נדחתה ע"י שלטונות שוויץ, בטענה שהמטוס הוא צבאי וקיים על כך אמברגו מטעם האו"ם.

אך לא אלמן ישראל, ותוך שהות קצרה הוקמה לשם כך 'חברת התעופה הלאומית של ישראל' כמחלקה במשרד התחבורה... הכתובת נצבעה בכחול על המטוס המבריק, ואני הקטן גיליתי שלצוות נתפרו מדים כחולים עם סמל 'הגמל המעופף' על הכובע. ואכן, השלטונות העניקו את זכות הנחיתה, והנשיא ופמלייתו הגיעו ארצה שמחים".

תירוש: תוך זמן קצר התברר שמנהיג יהדות ארה"ב, אבא הלל סילבר ופמלייתו היו תקועים ברומא בניסיון להגיע ארצה לשם הבעת תמיכה של יהדות ארה"ב במדינה. המטוס הובהל לרומא להטיסם ארצה, וגם להחזירם לרומא לאחר שבוע ימים, והתברר שרבים מחכים שם להזדמנות לנסוע לארץ. המטוס החל בטיסות הלך וחזור, מושבים רגילים הותקנו מחדש, והפעילות הביאה להכנסה כספית ראוייה. טיסה גררה טיסה, ומטוס שני הובא מחיל האוויר, משם גוייסו צוותי-אוויר נוספים וכן מכונאים. המחלקה במשרד התחבורה התרחבה, עד ש"אל על" הורכבה ממש כמוביל הלאומי של ישראל.

מעניין לקרוא מה כתבו העיתונים בארץ על טיסת הבכורה. מסתבר שהדיווחים היו דומים.

"מעריב" כתב ב-30 בספטמבר 1948 תחת הכותרת "הנשיא וויצמן הגיע במטוס 'סקיימאסטר' – הראשון של התעופה הישראלית – ונתקבל בשדה התעופה ע"י שרי המדינה ומשמר כבוד של צבא ישראל".

ובידיעה נכתב: "ד"ר חיים וויצמן, נשיא מועצת המדינה, הגיע הבוקר בשעה חמש לשדה – התעופה אי-שם בדרומה של ישראל... ד"ר וויצמן הגיע באותו מטוס שהביא את שר החוץ

שרתוק לג'נבה... ד"ר ויצמן ירד מן המטוס בצעדים בטוחים, ולמרות החשכה הכיר את כל ידידיו ששמחו על ההטבה בראייתו... המטוס שבו הגיע הנשיא היה מסוג 'סקיימאסטר' – מטוס הנוסעים הראשון שנרשם בישראל – והוא שייך לחברת 'אל על'. הטיסה מג'נבה נמשכה 10 שעות. במטוס, שהיה מסומן במגן-דוד ובכתובת 'מדינת ישראל – שרות התעופה' באו גם פרופ' ה' צונדק ושר הטכסים מ. סימון... בפנקס הנוסעים של המטוס רשם ד"ר ויצמן: 'זכות גדולה היא לי לנסוע בפעם הראשונה באווירון ישראלי כה יפה ומשוכלל, עם אנשים כה נחמדים המלווים אותו'."

"ידיעות אחרונות" כתב באותו יום: "דר. ויצמן הגיע... בא במטוס הישראלי הראשון". הדיווח דומה לדיווחים בעיתונים האחרים. "נשיא מועצת המדינה... ורעייתו... הגיעו היום קרוב לשעה 5 לפנות בוקר לאחד משדות התעופה בארץ. הם באו באווירון השייך לחברת התעופה הלאומית לישראל "אל על"... הטיסה נמשכה 10 שעות ועברה בסדר גמור".

"הארץ", עיתון-הבוקר, דיווח למחרת ב-1 באוקטובר 1948: "ד"ר ויצמן הגיע אתמול בבוקר בשעה 5 לאחד משדות התעופה. הוא בא במטוס 'סקיימאסטר' השייך לחברת התעופה הישראלית הלאומית "אל על". זה הוא האווירון העברי הראשון הנרשם אצל שלטונות התעופה הישראליים. מספרו הבינלאומי 4X. הטיסה נמשכה 10 שעות ועברה ללא תקלה. צוות העובדים היה כפול וכלל 14 איש – כולם יהודים. האווירון הכיל אגף מיוחד עם חדר מיטות. במטוס היו גם שתי סדרניות מחיל-התעופה ונמצא בו אפילו מלצר תל-אביבי ששירת את הנוסעים... הנשיא ירד בנחת מן המטוס... הרגיש את עצמו בטוב בזמן הטיסה, שוחח עם חבר העובדים וגילה התעניינות בבעיות התעופה".

ושרמן מסיים בספרו את תיאור טיסת הבכורה בנימה חגיגית: "לקול נגינת 'התקווה' יצאו מפתח המטוס ד"ר חיים ויצמן ורעייתו. נשיאה הראשון של מדינת ישראל בא הביתה... למדינה היה נשיא, ואף שעדיין לא ידעה זאת, היתה לה גם חברת תעופה. המטוס נקרא 'רחובות' על שם מקום מגוריו של ויצמן.

כך נולדה 'אל על'."